

סימן כה

א. אם הקדים בשוגג או במזיד ברכת קידוש לברכת הגפן האם יצא יד"ח

ב. עשה כדברי בית שמאי האם יצא מהתורה

אכילת תענית

שו"ע: מקדש על כוס מלא יין שלא יהא פגום וטעון כל מה שטעון כוס של ברהמ"ז ואומר ויכולו מעומר ואח"כ אומר בפה"ג ואח"כ קידוש (או"ח סימן רע"א ס"י).

א. נ"ל שאם הקדים באונס או בשוגג ברכת קידוש ^{למה דקי"ל דבשמים קודם לנר וכו"י אליבא דב"ה} לברכת היין יצא ולא מבעיא לדעת התו"ש (סימן רצ"ח סק"ב) שס"ל שאם הקדים קידוש לברכת היין אף דעביד כב"ש דיצא אלא אפילו לדברי הגר"ז בסי' תע"ג ס"ו אם הקדים הקידוש לברכת היין שצריך לחזור ולברך ברכת הקידוש לפי שעשה כדברי ב"ש כנגד ב"ה וכל העושה כב"ש לא יצא י"ח שאני כשעושה כן משום חשש הפסק וברכה לבטלה כמו בכה"ג שכתבנו לעיל בסעיף ח' סימן רע"א במאי דנקטינן לדינא בסעיף ג' דאם לא קידש במזיד בלילה יקדש ביום ויאמר ברכת קידוש בלא שו"מ ואח"כ יאמר בפה"ג בכדי שלא יהא הפסק למא"ד שאין מקדשין כשהזיד. י"ל שמודה הגר"ז שיוצא י"ח ולא גרע נדון דידן ממ"ש השו"ע והגר"ז בשם בה"ג (סימן רע"א) בקידוש על הכוס וקודם שטעם הפסיק בדיבור חוזר ומברך בפה"ג ואי"צ לחזור ולקדש וכן אם נשפך כוס שקידש עליו יביאו לו כוס אחר ויברך עליו בפה"ג אם לא היה בדעתו לשתות עוד יין אחר הקידוש ואי"צ לחזור ולקדש אם לא הסיח דעתו ולא הפסיק בעקירת מקום בינתיים ע"ש בהגר"ז סכ"ז וסכ"ז, ואפילו שיש לומר שאני התם שבירך על היין ואח"כ קידש שעשה כב"ה אלא שאירע שדיבר לפני שיטעום או שנשפך משו"ה אי"צ לחזור ולקדש, מ"מ י"ל דגם בכה"ג שעושה כן משום חשש הפסק יוצא י"ח אפילו שעושה בזה כב"ש כיון שמודה שהלכה כב"ה ושאני השתא שעושה כדי להסתלק מן הספק.

ודבריו צ"ע מאחר דקי"ל כר"י א"כ מאי מהני שיאמרו עשה כר"מ ואליבא דכו"ע מכיון דקי"ל כר"י ולא כר"מ א"כ מתחזי דעבד כב"ש אליבא דר"י וכמו דקי"ל בעושה כב"ש לא עשה כלום ה"נ העושה כר"מ ולא כר"י לא עשה כלום ואמאי יצא (ועיין לקמן אות ב) ומ"מ לפי מ"ש בסוף דבריו גבי קידוש שאם הקדים קידוש ליין יצא משום דבשתי ברכות הסמוכות עבידי דרגילי אינשי למיטעי בהכי להקדים את המאחר לכך לא מיתחזי דעבד כב"ש אלא דאפשר דטעות הוא בידו, א"כ ה"ה גבי נר ובשמים כיון שיש שתי ברכות הסמוכות עבידי אינשי למיטעי בהכי להקדים את המאחר ולא

וז"ל התו"ש (רצ"ח סק"ב) בורא מאורי האש שהרבה מאורות יש באש אדום וירוק ולבן והוא כדברי ב"ה, כתב הב"ח דאם אמר מאור האש לא יצא, והמ"א כתב ע"ז דצ"ע דהא קי"ל בסי' קפ"ז דאפילו אם לא אמר הנוסח ממש יצא, וי"ל דטעמו משום דעבד כב"ש עכ"ל, ולכאורה היה אפשר לאמר

הערה

מתחזי דעבד כב"ש אלא דאפשר דטעות הוא בידו משא"כ גבי אם טעה ואמר מאור האש כיון דלא רגילי אינשי למיטעי בהכי מתחזי דעבד כב"ש.

וז"ל הב"ח (בסימן רצ"ח) ומשמע ודאי דאפילו בדיעבד אם בירך מאור האש, לא יצא וצריך לחזור ולברך ע"ש ומשמע מפשטות לשונו כיון דיש שינוי במשמעות לשון הברכה, דלישנא דמאורי האש משמעותו שיש הרבה מאורות באש ואילו מאור האש משמע אור אחד ומשום"ה לא יצא אפילו בדיעבד אליבא דב"ה, אבל אם לא היה שינוי בין זה לזה הו' מודו ב"ה שאם אמר מאור האש שיצא בדיעבד, וע' מחה"ש שכתב אבל אם אמר מאור לא יצא והו' ס"ד דמ"א הטעם משום דשינה ממטבע שטבעו חכמים ולזה ק"ל למ"א מסי' קפ"ז וקפ"ו כו' ע"ש, ונראה לדחות שאני התם דאין בשינוי פירוש אחר משא"כ הכא שיש שינוי בין מאור למאורי, וכמו שכתב לבו"ש וז"ל הנוסח ממש, כל שמשמעותו אחד לא מקרי משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות יוצא בדיעבד עכ"ל. אלא שא"כ מאי קשיא ליה להמ"א, דשאני הכא שיש שינוי משמעות ומשום"ה כ' הב"ח שלא יצא אליבא דב"ה, ולאפוקי דלא נימא שבדיעבד מודו ב"ה שיוצא בדיעבד ולא פליגי אלא דוקא לענין לכתחילה זה נ"ל בכוונת הב"ח שהרי לא הזכיר משום דעביד כב"ש כמ"ש המ"א, אלא כוונתו דלא נימא דל"פ ב"ש וב"ה אלא לענין לכתחילה דב"ש לכתחילה אומר ברוך מאור האש וב"ה ס"ל ברוך מאורי האש, אבל בדיעבד מודו ב"ה לב"ש שיוצא אם בירך מאור האש.

ב. ועיין לה' מט"י (סי' ט"ג סק"א) שכתב נקרא עברין וכו' משמע דעכ"פ יצא י"ח, וצ"ע ממ"ש התוס' (בברכות דף י"א) בד"ה תני ר"י וכו' וכתב בסוף דבריו וז"ל ע"כ פ"י הר"ר שמעיה ואם עשה כב"ש, לב"ה לא עשה ולא כלום יע"ש, וכ"מ מדברי ר"י בגמ' שם דקאמר ר"י לא עשה כלום ור"נ אמר חייב מיתה וכו' וכ"מ מפסקי תוס' שם יע"ש אשר מזה בן מזה יורה דלא סגי לן דנקרא עברין אלא גם לרבנותא דלא יצא י"ח כלל מכיון דעבר ע"ד ב"ה במזיד והו"ל כמי שלא קרא כלל וצריך לחזור ולקרות שנית כתקנה, וע' מגן דוד ז"ל (סי' קפ"ד סק"א וסימן תקנ"א ס"ק י"ד) יעו"ש עכ"ל ה' מט"י.

וז"ל פסקי תוס' לא עשה ולא כלום מן התורה יש

לדקדק על סייג שהוסיפו חכמים על כל מצוה אף אם קיים עיקר המצוה כהלכתא בלא התוספת שהוסיפו חכמים הוה כאילו לא קיים כלום (א"ה זה לא נמצא בתוספות ואפשר שדקדק כן לפי פי' התוס' עכ"ל) וע' בט"ז (בסי' תקנ"א סק"י) שהביא דברי רש"ל בתשובה (סימן נ"ד) שכתב ועוד נראה דאפילו בא אחד להחמיר עד השבת כרשב"ג דלא יאות עביד כדאיתא פ"ק דברכות אר"ט אני הייתי בא בדרך והייתי לקרות כדברי ב"ש וסכנתי בעצמי מפני הליסטים א"ל כדאי היית לחוב בעצמך שעברת ע"ד ב"ה ופירשו התוס' אעפ"י שהחמיר על עצמו לעשות כב"ש וב"ה ג"כ מתירין לעשות כב"ש להטות ולקרות, מ"מ מאחר שבא לכוון עצמו לעבור ע"ד ב"ה אפילו הוא להחמיר חייב מיתה, ה"ה כאן דקבעו הלכה כר"מ והוא בא להחמיר כרשב"ג שנקרא חוטא שמצער גופו בכדי ע"ש וזה מסייע למה שכתבנו לעיל ע"ד ה' תו"ש מכיון שקבעו הלכה כר"י אליבא דב"ה בשמים תחילה ואח"כ נר אם הוא עושה מתחזי שעושה בר"י ואנן קי"ל כר"מ, ולאו דוקא בפלוגתא דב"ש וב"ה, חיישינן דמתחזי כעושה אליבא דר"מ.

שו"ר להרא"ה שכתב וז"ל פי' ומיהא שמעינן דכל היכא דאיפסיקא הלכתא כחד מדרבנן א"נ דאיפשיטא הלכתא כותיה ואיכא מאן דפליג עליה אסור למיעבד כאידך אפילו לחומרא וחייב למעבד כהתירא דהאיך דאפשיטא הלכתא כותיה וטעמא דמילתא משום דמחזי כחולק על רבותיו אבל לההוא מרבנן גופיה דאסר שרי לנהוג כדבריו לחומרא והתם נמי דוקא בצנעא וכה"ג דלא מפרסמא מילתא והכי מוכח ביבמות עכ"ל, הרי מפורש דל"ד בפלוגתא דב"ש וב"ה אלא ה"ה בפלוגתא דרבנן היכא דאיפסיקא הלכתא כחד מנייהו אסור למעבד כאידך אפילו להחמיר ומחייב למעבד כהתירא דהאיך דאפשיטא הלכתא כותיה וזה דלא כדברי ה' תו"ש.

אמנם העיר בני הרב דוד שליט"א בעיקר דברי התו"ש שהשווה בתחילת דבריו מחלוקת ב"ש וב"ה לגבי ברכת מאור אש למחלוקת ר"י ור"מ בענין דבשמים קודם לנר דאי עבד כב"ש לא יצא דקיי"ל כרבי יהודה אליבא דב"ה קשה שהרי יש לחלק דלא דמי להדדי דמאי דקיי"ל כרבי יהודה היינו משום דנהגו העם כמותו ולא משום דהלכה כמותו ולכן אי עבד כרבי מאיר בדיעבד מהני. כמ"ש בגמרא ברכות (נב:) ובגמ' תענית (נב:) אמרינן מאן

דאמר נהגו העם אוריי לא מורינו ואי עביד עביד, ולא מהדרינו ליה עיי"ש.

ועיין מ"ב (סימן ס"ג סק"ה) שכתב ואסור לו להחמיר לעשות כב"ש ואפילו אם אין הכוונה בעמידתו לעשות כב"ש אלא לעורר הכוונה וכדומה אפ"ה אסור ובין ביום ובין בלילה ואעפ"כ א"צ בזה לחזור ולקרות בדיעבד, פמ"ג, ע"ש, וע' פמ"ג באשל אברהם (סק"ב) שכתב וז"ל ומה שלא כתב המחבר דצריך לחזור ולקרות כנראה מתוס' ברכות י"א ד"ה תני, כהר"ר שמעיה, מסתמות הפוסקים משמע דאי"צ לחזור ולקרות, או להחמיר לאו כב"ש וא"כ עשה כב"ש אפשר שצריך לחזור ולקרות וצ"ע, ועיין עט"ז וא"ר במ"ש בזה ע"ש. ועיין פרמ"ג (בפתיחה הכוללת ח"ג אות ח') שחילק בין עשה במזיד לעושה באונס.

הנה מבואר לפי מ"ש הטעם שלא כתב המחבר כהר"ר שמעיה דצריך לחזור ולקרות משום דמסתימת הפוסקים דאי"צ לחזור ולקרות, לפי"ז אפילו אם הזיד ועשה כב"ש אי"צ לחזור ולקרות, אבל לפי מ"ש או להחמיר לאו כב"ש משו"ה אי"צ לחזור ולקרות, אבל אם עשה כב"ש אפשר דצריך לחזור ולקרות וצ"ע, הרי שלא פשיטא ליה מילתא שנשאר **בצ"ע**, אבל בודאי שאפילו עושה להחמיר מאיזה סיבה ולא כב"ש פשיטא ליה שבדיעבד אי"צ לחזור ולקרות, ונראה שלכן דקדק המ"ב לומר ואעפ"כ אין צריך בזה לחזור ולקרות בדיעבד ר"ל באם אין הכוונה בעמידתו לעשות כב"ש אלא לעורר הכוונה וכדומה אפ"ה אסור, אבל עמד להחמיר כב"ש בזה נשאר בצ"ע אם צריך לחזור ולקרות ולכן נראה שצריך לחזור ולקרות בכה"ג וכמ"ש המט"י וכדעת הר"ר שמעי' שכתבו התוס' בברכות (ד' י"א) ד"ה תני, ודוקא כשאין הכוונה לעשות כב"ש בזה פשיטא ליה שאעפ"י שאסור מ"מ בדיעבד אי"צ לחזור ולקרות.

ג. אמנם הער"ה (או"א) כתב וז"ל נקרא עבריין משמע דיצא י"ח ואף לר"י דאמר עשה כב"ש לא עשה כלום היינו שלא קיים המצוה כראוי דהא מדמי ליה למי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית דיצא בדיעבד כמ"ש הר"ן ס"פ ע"פ אמתניתין דמי שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא י"ח וכה"ג כתב הרמב"ן במלחמות פ"ק דברכות והטור ס"ס ס"ו ע"ש ועיין בתוס' שם עכ"ל.

וז"ל הרמב"ן במלחמות אלא ודאי מאי לא יצא י"ח שלא קיים מצוה כהלכה וכו' ע"ש. וז"ל הטור והא דאמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב כל מי שלא אמר אמת ויציב שחרית, ואמת ואמונה ערבית לא יצא י"ח, ופירוש לא יצא י"ח המצוה כתקנה אבל לעולם יצא דברכות אינן מעכבות ע"ש. אלא מ"מ י"ל **דלא עשה כלום** משמע מלישנא לא יצא י"ח, ולא דמי ללישנא לא יצא י"ח דמפרשים ל"י י"ח מצוה מן המובחר משא"כ לישנא דקאמר ר"י לא עשה כלום משמע טפי שלא י"ח וצריך לחזור ולקרות וכמ"ש התוס' כה"ג גבי ק"ש אע"ג דמן הדין יצא כיון דלביית הלל אין נכון כדאיתא במתניתין כדאי היית לחוב בעצמך אם עשה כב"ש לב"ה לא עשה ולא כלום ע"ש, וכ"כ בתוס' רי"ח והרא"ש בתוספותיו (ברכות י"א ע"א) וז"ל ומ"מ נראה בעיני לפרש דהכא דוקא לגבי ק"ש דהכא שייכא הך פלוגתא טפי מבכולי תלמודא ואפילו לאחר בת קול דהא ב"ה נמי מודו שיכולין לקרותה מוטיין ועומדין ואין נראה כחולק עליהם, ורב יוסף אמר דאפ"ה לא עשה ולא כלום, כמו שאנו אומרים לקמן גבי ר"י בן החורנית שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית שאמרו לו שלא קיים מצות סוכה אע"פ שאינו אסור מה"ת אלא מדרבנן גזרה שמא ימשך אחר שולחנו אבל מ"מ הוא יושב בסוכה ואפ"ה לא קיים מצות סוכה ה"ה נמי גבי ק"ש שלא יצא כלל ורנב"י אמר אפילו בכה"ג חייב מיתה מדרבי טרפון ע"ש, וכ"כ הרא"ש ור"י אומר דאפ"ה לא עשה כלום ולא יצא ידי קריאה כדאשכחן גבי ר"י בן החורנית שהיה יושב ראשו ורובו בסוכה וקיים מצות סוכה מה"ת ואפ"ה א"ל ב"ש לא קיימת מצות סוכה מימך משום גזירה שמא ימשך אחר שולחנו, וה"נ איכא למיחש לפעמים שלא יוכלו להטות וימנע מלקרות להכי לא מיייתי ראייה דעשו ב"ש כדבריהם דהרואה אותו מוטה אינו אומר שעשה כן לעבור על דברי ב"ה וכה"ג משנינן התם בפ"ק דיבמות (ד' י"ג) הרואה אומר מלאכה הוא דלית ליה הרואה אומר לאפושי אוריא הוא דעבד ע"ש.

ועיין מאירי (ברכות י"ד) שכתב ואחר שכן אין ראוי לאדם לשנות עמידתו בקריאתו ר"ל שאם היה יושב או זקוף אינו מטה לכונת קריאה בהטיה אם עשה כן יש אומרים שלא יצא ומחזירים אותו ודבר זה אינו מן הדין אלא שלא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות ע"ש, וע' תוס' (סוכה ג') ד"ה דאמר

שכתבו וז"ל וצ"ל דאיצטריך התם לאתויי היכא דב"ה מחמירים מדרבנן וב"ש מוקמי לה אדאורייתא ולא גזירנן אם עשה כב"ש לא יצא י"ח אפילו דאורייתא כדאשכחן לב"ש היכא דיתיב אפיתחא דמטללתא דגזרי שמא ימשך אחר שולחנו וקאמרי לא קיימת מצות סוכה מימך דאפילו מדאורייתא לא קיים ומדבית שמאי נשמע לב"ה ע"ש, וכ"כ בשמ"ק וז"ל פי' בשהיה זקוף והטה או היה מוטה וזקף שכל שעשה הוכחה לעשות כדבריהם קנסוהו שלא לצאת כיון שעושה הוכחה כדבריהם והיינו דמייתי ראייה מהא דתנן מי שהיה ראשו ורובו בסוכה וכו' וקי"ל התם במסכת סוכה דבתרתי פליגי, פליגי בסוכה גדולה, ופליגי בסוכה קטנה, ומסוכה גדולה מייתי ראייה דמדינא נפיק אלא דאיכא חששא בעלמא שמא ימשך אחר שולחנו ואפ"ה אמרינן דא"ל ב"ש לר"י החורני א"כ הייתה נוהג לא קיימת מצות סוכה מימך משום חששא, ומנייהו נשמע לב"ה לענין מי שעושה כב"ש לא עשה כלום שמא יקבעו אחרים הלכה כב"ש ואפשר דאתי לאינש לידי ביטול ק"ש דאי לא מצי מוטה לא קרי ק"ש, ורנב"י אמר עשה כדברי ב"ש חייב מיתה בשהיה יושב והטה לכתחילה כיון שמתכוון לסתור דברי ב"ה ומתכוון לעשות כב"ש עכ"ל ע"ש, והמגיה במאירי כתב ועיין תוס' סוכה ג' שכתבו שאפילו מדאורייתא אינו יוצא וכ"ה באוצה"ג תשובות ע"ש.

ויוצא לפי"ז מכיון שהתוס' ורי"ח והרא"ש וכן באוהצ"ג שמי שמתכוון לעשות כדברי ב"ש

אינו י"ח ק"ש מדאורייתא א"כ פשוט שצריך לחזור ולקרות כדי לצאת י"ח קריאת ק"ש אבל אין חוזר לברך ובפרט שהפמ"ג הניח זה בצ"ע וא"כ בודאי שצריך לחזור ולקרוא ק"ש אם קרא כסברת ב"ש.

ועיין לה' חס"ל (סי' ס"ג אר"ב) שכתב ז"ל מי שרוצה להחמיר לעמוד כשהוא יושב ולקרות ק"ש מעומד נקרא עבריין אם לא שעושה כדי להעביר שינה דשרי ע"ש, ועיין לה' בא"ח (בפ' וארא אות ט"ז) שכתב מי שרוצה להחמיר על עצמו לעמוד כשהוא יושב כדי לקרות ק"ש מעומד נקרא עבריין אם עושה כן בשביל חומרא אבל אם עשה כן כדי להעביר השינה מותר וכו' באחרונים ז"ל עכ"ל ע"ש, וכ"כ כה"ח (אור"ט) ע"ש ואעפ"י שהמ"ב כ' בשם הפמ"ג שאפילו אין הכוונה בעמידתו לעשות כב"ש אלא לעורר הכוונה וכדומה אפ"ה אסור ע"ש, מ"מ יש

להקל בכה"ג כיון דאין כוונתו לעשות כדברי ב"ש ובפרט שתוס' רי"ח והרא"ש בתוספותיו כתבו דלהכי לא מייתי ראייה דעשו ב"ש כדבריהם דהרואה אותו מוטה אינו אומר שעשה כן לעבור על דברי ב"ה וכה"ג משנינן ביבמות הרואה אומר מלאכה הוא דלית ליה ע"ש, וא"כ נראה שיש להקל אם עומד בכדי להעביר השינה או שיוכל לכוון וכמ"ש החס"ל וה' בא"ח וכה"ח.

ושו"ר לה' פתה"ד (אות ב') שכתב וז"ל ממאי דקאמר ונקרא עבריין הרי הוא כמבואר דעכ"פ יצא י"ח ואי"צ לחזור ולקרותה מיושב כב"ה, הרב בית עובד ז"ל בחידושי כ"י א"ח, וכבר עמד בזה הרב המפורסם מוהר"ר עיאש ז"ל בספר מט"י סימן זה דמלשון השו"ע נראה דעכ"פ יצא י"ח והקשה דמהש"ס והתוס' ופסקי תוס' משמע דלא עשה כלום ומכיון דעבר ע"ד ב"ה במזיד הו"ל כמי שלא קרא כלום וצריך לחזור ולקרות שנית כתקנה וציין דברי הט"ז ז"ל סי' קפ"ד דכתב דבענין ברכות יש לפסוק סב"ל ע"ש, ועיין לה' ער"ה שכתב בפשיטות דיי"ח ומאי דאמר' לא עשה כלום היינו שלא קיים המצוה כראוי דהא מדמי לה ומי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית דיצא בדיעבד כמ"ש הר"ן ס"פ ע"פ וכו' ע"ש, וכ"ז נראה דאישתמיט מה' בית עובד ז"ל אם לא דנאמר דלא סיים למילתיה ואל תתמה על מ"ש העה"ש בפי' לא עשה כלום לא קיים המצוה כתקנה דאין זה במשמע כלום, דכיוצא בזה עיין לה"ה פ"ד מה' חליצה גבי יבמה שאכלה שום הבי"ד מרן בכללי הגמרא דק"ג ע"ג וע' ביבמות דפ"ט ע"א ובשאר דוכתי וכבר כתבתי בזה בקונט' האותיות מע' הכף עכ"ל.

ויש לדחות דשאני התם שר"ל שלא עשתה רקיקה כדי תורה אבל בדיעבד חליצתה כשרה דקי"ל שאפילו בלא רקיקה כלל חליצתה כשרה ומאי דקאמר לא עשה ולא כלום ר"ל דהו"ל שחלצה בלא רקיקה וכשרה וליכא למטעי לומר שר"ל שחליצתה פסולה דפשיטא דלא גרעא מהיכא דלא רקקה כלל דחליצתה כשרה ומאי דאיייתי מיבמות נמי יש לדחות דמאי דתנן במזיד ולא כלום קאי על תיקון השיריים, משא"כ הכא, אם נימא דבדיעבד שעשה כב"ש, יצא י"ח לא שייך לומר לא עשה כלום אלא הו"ל לומר דלא יצא ידי מצוה מן המובחר ולא לומר לא עשה כלום וכ"ש למאי דאמר רנב"י דחייב מיתה לא

מסתברא לומר שיצא י"ח בדיעבד וחייב מיתה, ושו"ר בחידושי וביאורי הגאון שכ' ור"נ אמר חייב מיתה וא"כ לא יצא אפילו ידי ק"ש עיין שם ד"ה תני, בשם ספר אמרי נועם להגט"ו, ונראה מאי דפשיטא להו לערך השולחן וה' בית עובד וה' פתה"ד שיצא י"ח משום שלא שמיע להו ד' המאירי ואוצה"ג ושאר מפרשים שס"ל שלא יצא בדיעבד ידי חיוב מצות ק"ש ולכן נראה עיקר לדינא שצריך לחזור ולקרא ק"ש כדינו, ועיין לעיל במה שכתבנו על דברי התו"ש.

ועיין במכתם שכ' העושה כדברי ב"ש לא עשה ולא כלום ומשמע לכתחילה קאמר דהא בדיעבד יצא וכן דעת הראב"ד ופי' לא עשה ולא כלום לדעת ב"ה, שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות ודוקא בדבר שאפשר דקפדי ב"ה אבל במקום דליכא ביטול מצוה לא קפדי ע"ש, וע' בשיטה להר"א אלשבילי שכתב וז"ל תני רב יחזקאל עשה כב"ש עשה וכו' הפירוש הנכון בזה דדוקא בהא קאמרינן או כדכוותא דלב"ש בעו דוקא מוטה בערב או עומד בבקר ולב"ה בין מוטה בין עומד בין הולך בין יושב יצא וכיון שכן מאן דעביד כב"ה שפיר, אע"ג דלב"ש לא יצא י"ח משום דהלכתא כב"ה ומאן דבעי לאחמורי אנפשיה למעבד כב"ש כיון דבהאי מאן דעביד כב"ש לא מפיק מב"ה, רב יוסף אמר עשה כב"ש לא עשה ולא כלום פי' בשהיה זקוף והטה או היה מוטה וזקף שכל שעושה הוכחה לעשות כדבריהם קנסוהו שלא לצאת כיון שעושה הוכחה כדבריהם והיינו דמייתי ראיה מהא דתנן מי שהיה ראשו ורובו בסוכה וכו' וקי"ל התם דבתרתי פליגי, פליגי בסוכה גדולה ופליגי בסוכה קטנה ומסוכה גדולה מייתי ראיה דמדינא נפיק אלא דאיכא חששא בעלמא שמא ימשך אחר שולחנו ואפ"ה אמרינן דא"ל ב"ש לר"י החורני א"כ היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימך משום חששא ומנייהו נשמע לב"ה לענין מי שעושה כדברי ב"ש לא עשה כלום שמא יקבעו אחרים הלכה כב"ש ואפשר דאתי אינש לידי ביטול ק"ש דאי לא מצי מוטה לא קרי ק"ש, ורנב"י אמר עשה כדברי ב"ש חייב מיתה בשהיה יושב והטה לכתחילה כיון שמתכוין לסתור דברי ב"ה ומתכוון לעשות כב"ש ע"ש ומשמע שאפילו בדיעבד אין יוצא י"ח אם עביד כב"ש, כמו שלב"ש לא יצא י"ח אם עביד כב"ה ה"נ לב"ה אין יוצא י"ח אם עביד כב"ש.

ועיין בשנות אליהו (פ"ק ברכות מ"ג) וז"ל, בה"א כל אדם כו' פי' ואין תועלת כלל במה שמטין ובגמ' אמרו העושה כדברי ב"ש עושה כו' ר"י אומר העושה כב"ש לא עשה ולא כלום והנה הגמ' אינו מובן כלל כי למה יפסיד הק"ש בעד זה וע' בתוס' שנדחקו בזה, ונראה שבדאי הק"ש אינו מפסיד אך האמוראי פליגי אם עשה מצוה מן המובחר בזה שהטה אם לאו דבכמה מקומות אמרינן כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט ובכמה מקומות מצינו שאעפ"י שפטור מן הדבר אם עושה הוא מן המובחר, ונראה כל שהוא מצוה בעצם אלא שלא הצריכוהו חכמים אם עושה נותנין לו שכר שעשה מצוה מן המובחר וכמו שאמרו ההוא דעבד כב"ש ואשכח ארנקא דדהבא, וע' בתוס' בד"ה בכולא פרקין י"ל דלא חשיב לה כו' אלא שלא הטריחוהו וכן בעשרה דברים שצריך הכוס וכמ"ש תוס' (ד' נ"א א') בד"ה אין לנו כו' שהיו מחמירין על עצמן וכו' וכן הוא כאן פליגי בזה עשה כב"ש עשה פי' עשה מן המובחר אף שב"ה סברי אי"צ להטות מ"מ עשה מן המובחר כמו בכ"מ שהוא ורי"א לא עשה ולא כלום פי' אין בזה תועלת כלל כי ב"ה סברי שאין מצוה כלל להטות ואין בזה תועלת כלל ומביא ראיה מסוכה שאעפ"י שישב בסוכה אין בזה מצוה לב"ש שאין מצוה כלל לישב בסוכה כזה כן הוא כאן לב"ה ור"נ אמר שהוא חייב מיתה מפני שעבר ע"ד ב"ה ועל דבר הבת קול עכ"ל הגר"א בשנו"א ע"ש, ועיין בברכ"י (סימן י"ז אות א') ובספרו שער יוסף (סימן ח') שהאריך בענין כל הפטור מהדבר ועושהו נקרא הדיוט.

נקטינן לדינא:

א. טעה וביד ברכת קידוש קודם שביד הגפן יצא יד"ת.

ב. עשה כדברי ב"ש והטה ראשו בלילה או עמד בבוקר לקרות ק"ש בין בשוגג בין במזיד חוזר לקרותה בלי ברכותיה מאחר ויש אומרים שלא יצא מה"ת.

ג. ואם מתכוין ע"י הטייתו או עמידתו לעורר הכוונה יש להקל לכתחילה לעשות כן כנראה מהתוס' והרא"ש בתוספותיו וכמ"ש החס"ל ובא"ח וכה"ת.